

Cesare PAVESE: *Treballar cansa*. Traducció de Josep M. MUÑOZ I PUJOL. Introducció de Giuseppe TAVANI. Barcelona, Curial, 1978. (Col·lecció «Classics Curial», núm. 12.) 287 ps.

La versió del primer llibre poètic (1936, 2a. edició 1943) de Cesare Pavese, que ens ofereix Muñoz i Pujol, ve a engruixir a deu anys de distància l'abundant panorama de les traduccions catalanes d'aquest autor que van ser publicades majoritàriament cap als darrers anys de la dècada dels seixanta. La reedició recent d'algunes d'aquestes traduccions —*El company* (1975) i *La lluna i les fogueres* (1978)— en una col·lecció de butxaca com és «El Cangur» sembla evidenciar que a casa nostra l'autor piemontès està adquirint una audiència que va més enllà de les propostes d'una moda literària més o menys passatgera. En aquest sentit, no deixa de ser significatiu, també, que ara la versió de *Lavorare stanca* aparegui dins d'una col·lecció de clàssics que fins al moment ha publicat obres de Sòfocles, Francis Bacon o Francesc Eiximenis. Amb la traducció de *Treballar cansa* podríem dir que els anostraments de Pavese abracen ja gairebé la totalitat dels grans títols d'aquest escriptor (ultra les novel·les citades, que van sortir per primer cop, respectivament, el 1967 i el 1965, tenim *El diable als turons* del 65, *La teva terra* del 68 i *L'ofici de viure* del 69); quedarien exclosos només els *Dialoghi con Leucò* i *Verrà la morte e avrà i tuoi occhi*, que són dos dels llibres menys «realistes» i més «existencialistes» de l'autor.

Si hi ha algun text fonamental dins del bosc de la bibliografia pavesiana són les lúcides reflexions del mateix autor, sobre la seva obra, que hom pot llegir a *L'ofici de viure*, suara esmentat, o a les notes que tenen per títol *Il mestiere di poeta* (1934) i *A proposito di certe poesie non ancora scritte* (1940); totes les edicions italianes del llibre que ens ocupa reproduïxen aquestes notes com a apèndix d'ençà que Einaudi l'any 1943 en va publicar la versió definitiva. Incomprensible, la versió catalana que ressenyem omet aquestes pàgines en prosa, per bé que en part ens compensa de la manca d'uns textos tan imprescindibles amb la documentada introducció que el professor de la universitat de Roma i distingit catalanòfil Giuseppe Tavani ha escrit per al nostre volum. Tavani, en efecte, enfront de la ja proverbial incapacitat per jutjar *Lavorare stanca* d'una part de la crítica italiana (la que estava enduta pels postulats literaris de l'«hermetisme» dominant en la poesia dels anys trenta), defensa la necessitat d'explorar la poètica autèntica de Pavese. Tanmateix, tot evitant de valorar les diverses etiquetes que hom li ha atribuït («neorealista», hereu del «decaden-

tisme»), el crític italià ressegueix els textos teòrics de l'autor i, després de descriure el «mecanisme narratiu» i objectivador que és el punt de partida dels poemes de *Lavorare stanca*, observa fins a quin punt el llibre «testimonia un indeturable lliscar cap al simbolisme i al mateix temps la fallida del propòsit naturalístic» (p. 14), amb la qual cosa acaba per desautoritzar l'autor com a crític d'ell mateix (ps. 15-16).

No és aquest el lloc de discutir aquesta apreciació; val més cridar l'atenció sobre dos aspectes formals de la poètica de Pavese estudiats per Tavani: el model de llengua literària i la mètrica. Per a un públic català —condemnat a obsessionar-se en qüestions d'estil i de nivells de llenguatge— ha de ser molt instructiva la reacció de Pavese contra el classicisme lingüístic de la línia Carducci-Pascoli-D'Annunzio i contra els preciosismes de l'«enrarat lirisme metafísic i introspectiu de la poesia italiana contemporània». L'autor piemontès, alligonat per la literatura anglo-saxona que havia traduït i estudiat, intenta una peculiar llengua poètica que, tot i partir de l'italià literari, reproduïx «la riquesa i l'espontaneïtat» del nivell colloquial, inspirada en el seu dialecte torinès. És un experiment difícilment comprensible per algú que no estigui al corrent de les realitats lingüístiques italianes i que la crítica actual ha estudiat amb particular deteniment. Pel que fa a la mètrica, Pavese, també en oberta reacció contra la versificació tradicional, creu descobrir un model de vers de ritme ternari que sol tenir 12 síl·labes i quatre accents, amb variants de 15 i de 18. Tavani comenta molt encertadament la naturalesa narrativa del vers pavesià i n'assenyala els lligams amb la tradició literària. La darrera part de la introducció comenta els temes de *Lavorare stanca*, que oscillen entre l'objectivació i la mitificació simbòlica de les obsessions autobiogràfiques del Pavese adolescent (la dura vida dels pàgodes de les Langhe, el món tenebrós de la dona i del sexe, el treball com a condemna absoluta, etc.), alhora que s'esforça per donar idea cabal de la unitat profunda de les sis parts en què està dividit el text.

Pel que fa als aspectes tècnics, la versió catalana de *Treballar cansa* de Muñoz i Pujol, situada en la disjuntiva «traducció tan literal com sigui possible i tan lliure com calgui» / «versió-recreació poètica», s'inclina decididament cap a l'esfera de primera possibilitat. La renúncia a treballar a fons el ritme expressada en la nota (del traductor?) de la p. 21 n'és una prova. Des d'aquesta pers-

pectiva, doncs, em sento una mica més justificada a formular retrets de detall a la tasca de Muñoz i Pujol que com a conjunt presenta un to general d'una gran dignitat. Heus ací algunes observacions que em suggereix una lectura acarada dels textos italià i català de *I Mari del Sud*.

Cap a la meitat de la p. 32 llegim: «*il dialetto... / ...scabro tanto / che ven'anni di idiomi e di oceani diversi / non gliel'hanno scalfito*». La primera part, en català, correspon magníficament al «dialecte cantellut»; ara bé la imatge del parlar que és una cosa dura «*come le pietre di questo stesso colle*» necessita del verb «*scalfire*» (escantellar, escantonar). L'«endolcir» del català fa malbé alhora la imatge i el to lingüístic (els mots de la família de «dolç», en un context com el d'aquest poema, són precisament dels que voldria evitar el model lingüístic de Pavese). El «*cartoncino*» que envia el cosí (p. 34) no és una «postal» (hauria dit «*cartolina*»), sinó un «cartonnet», i el «*biglietto*» de Tasmània tampoc no és una «carta» («*lettera*»), sinó una «nota». En canvi, més avall, «*i bei rami*», expressió en què potser són presents alguns «residus escolars» (vegeu la *Introducció*, ps. 18-19) petrarquescos, estan molt ben traslladats per «les branques més tendres». Més endavant, però, no estic d'acord amb l'«afany de la gent» que correspon al «*gran scalpicio*» (que vol dir el «trepig» amb tota la seva càrrega onomatopèica). Al capdamunt de la p. 36 diu: «*S'era intanto sposato, in paese*». No hi ha dubte, crec, que aquí en l'ambivalència país/poble del mot italià «*paese*», cal triar exclusivament la segona possibilitat al contrari del que fa el traductor. Finalment, a les acaballes de la p. 36, hi ha el punt

d'interpretació que al meu entendre és més dubtós: el «Cetaci» de la versió catalana suposa que aquest sintagma expressa el nom del pesquer holandès on el cosí feia de fogoner. En realitat és prou clar que en el text italià «*il cetaceo*» és el complement directe de «*ha incrociato*» («va creuar-se amb» i no «creuà el mar»).

A mesura que hom avança en la lectura del llibre els punts a discutir són sempre menys nombrosos i més aïllats. En citaré alguns per acabar. A la p. 42 «*qualcuno si és ucciso*» vol dir exactament «alguns s'han matat s'han suïcidat» i no «alguns se'n morien»; «*fu sempre un far nulla da bravi*» no té res a veure amb el «mascle» que apareix en la versió catalana. «*Da bravi*» és una expressió del llenguatge parlat que vol dir «tal com cal», aquí amb un cert matís irònic. A la p. 66 «*che del verde fa tanto letame*» correspon a un «que del verd en fa tant, d'adob» bastant maldestre. La frase vol dir que «fa un munt de femta del (blat) verd». En la p. 74 «*nella foschia d'estate*» no vol dir en absolut «en la fosca d'estiu», sinó «en la calitja o la boirina d'estiu». En la p. 80 «*sera sommessu*» vol dir «tarda encalmada» i no «tarda sotmesa». En la p. 84 el mot «*tonfo*» (cop sec d'un objecte que cau), tan problemàtic de traduir al català, desapareix en la versió i amb ell un dels matisos fonamentals del poema *Estate*. Sé que la feina del traductor és molt fàcil de criticar des de fora i molt difícil de dur a terme amb propietat i per això crec que les observacions que he consignat i d'altres que s'hi podrien afegir no rebaixen substancialment el valor del treball de Muñoz i Pujol.

LOLA BADIA

Pere QUART: *Quatre mil mots*. Barcelona, Edicions Proa, 1977. (Col·lecció «Els Llibres de l'Ossa Menor», núm. 94.) 208 ps.

Si l'aparició d'un nou llibre de Joan Oliver sempre és una notícia important, aquests *Quatre mil mots* publicats darrerament tenen l'interès de completar, en molts aspectes, una obra poètica d'una trajectòria ben fixada i, d'altra banda, força estudiada. El llibre es divideix en quatre parts, la més important de les quals és la primera, titulada *Decasíllabs de vell* i que agafa la producció més recent de l'autor; feia poc, justament, que els lectors d'«Els Marges» havien pogut conèixer, amb lleugeres variants, sis de les vint-i-nou composicions que conté. La segona part, que ell titula *Passadís*, comprèn un conjunt de poemes d'intenció humorística, que van de la plasenteria (com una traducció fictícia de l'inexistent poeta iranià Tabriz) a l'epigrama

(els versos d'«Exegesi casolana», recreacions de temes de l'Antic Testament, bona part dels quals ja havien estat tractats en altres bandes). La tercera part, *Versos elementals als catalans de 1969*, és un llarg poema patriòtic publicat a París en aquell any i que constitueix l'únic element una mica antic del recull. La quarta aplega unes *Endreces* a personatges reals o imaginaris, d'heterogenia intenció. Dins aquest conjunt, els *Decasíllabs de vell* formen una unitat que dona cos al llibre i constitueixen, de fet, la base per interpretar-lo.

En la trajectòria poètica de Pere Quart, determinada per una dialèctica interna que va potenciant diversos elements temàtics —i fins a cert punt també formals— més que no